

ÚLOHY PÔDOZNALECTVA A OCHRANY PÔDY PRI VYKONÁVANÍ POZEMKOVÝCH ÚPRAV¹

JUDr. Ľudovít Máčaj, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra správneho a environmentálneho práva
ludovit.macaj@flaw.uniba.sk

Úlohy pôdoznanectva a ochrany pôdy pri vykonávaní pozemkových úprav

Článok približuje otázky pôdoznanectva a ochrany pôdy v súvislosti s vykonávaním pozemkových úprav, ktorých uskutočnenie je jednou z dlhodobých priorít vlády Slovenskej republiky. Článok sa zameriava na otázky budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine v rámci realizácie pozemkových úprav, spolu s úlohami štátu na ich zabezpečení, následne poukazuje na otázky postavenia Výskumného ústavu pôdoznanectva a ochrany pôdy, jeho súčasných úloh a právomocí a ich perspektív v týchto súvislostiach. Vo finálnej časti prináša viacero úvah de lege ferenda o tom, aké sú perspektívne úlohy pôdoznanectva a ochrany pôdy v týchto rozhodovacích procesoch a ako môžu prispieť ku formovaniu a tvorbe usporiadanej krajiny.

Enjeux de la science des sols et de la protection des sols dans la performance du remembrement

L'article aborde les questions de science des sols et de protection des sols en relation avec la mise en œuvre du remembrement, dont la réalisation est l'une des priorités à long terme du gouvernement de la République slovaque. L'article s'intéresse aux enjeux de la construction d'équipements publics et communs et des mesures du pays dans la mise en œuvre du remembrement, ainsi qu'aux missions de l'État pour les sécuriser, ensuite il rappelle les enjeux de la situation de l'Institut de Recherche en Sciences et Protection des Sols, ses missions et attributions

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantu č. APVV-19-0494 s názvom „Efektívne pozemkové úpravy“ udeleného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV).

actuelles et ses perspectives. Dans la dernière partie, il apporte plusieurs considérations de lege ferenda sur les rôles prometteurs de la science du sol et de la protection des sols dans ces processus décisionnels et sur la manière dont ils peuvent contribuer à la formation et à la création d'un paysage organisé.

Issues of soil science and soil protection in the land consolidation proceedings

The article approaches the issues of soil science and soil protection in connection with the implementation of land consolidation, the realisation of which is one of the long-term priorities of the Government of the Slovak Republic. The article focuses on the issues of building public and common facilities and measures in the country in the implementation of land consolidation, along with the tasks of the state to secure them, subsequently it points out the issues of the position of the Research Institute of Soil Science and Soil Protection, its current tasks and powers and its perspectives. In the final part, it brings several considerations de lege ferenda about what are the promising roles of soil science and soil protection in these decision-making processes and how they can contribute to the formation and creation of an organized landscape.

Kľúčové slová: pôdoznalectvo, ochrana pôdy, spoločné zariadenia a opatrenia, pozemkové úpravy

Mots clés: la science du sol, la protection des sols, les équipements et mesures communes, le remembrement

Keywords: soil science, soil protection, common facilities and measures, land consolidation

Úvod

Vykonanie pozemkových úprav patrí medzi úlohy, ku ktorým sa už pred istým časom zaviazala Vláda Slovenskej republiky v časovom horizonte najbližších 30 rokov², a obdobným spôsobom sa k tejto úlohe nedávno zaviazala v ostatnom programovom vyhlásení na obdobie rokov 2021-2024.³ Pozemkové úpravy sú súborom rozhodovacích procesov, pri ktorých sa zohľadňuje a vzájomne zosúladzuje viacero záujmov – a to ako verejných, tak aj niektorých súkromných. Ako vyme-

² Návrh opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/372>.

³ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2024. [online]. [cit. 14.01.2022] <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>, s. 106.

dzuje zákon Slovenskej národnej rady č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pozemkových úpravách“), pri vymedzení obsahu pozemkových úprav, v prípade ich uskutočňovania sa jedná o vzájomné zosúladenie *s požiadavkami a podmienkami ochrany životného prostredia a tvorby územného systému ekologickej stability, funkciami poľnohospodárskej krajiny a prevádzkovo-ekonomickými hľadiskami moderného poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a podpory rozvoja vidieka*.⁴ Aby bolo možné tieto ciele dosiahnuť, je potrebné územie predstavujúce obvod pozemkových úprav považovať za jeden krajinný celok. Je treba zohľadňovať nielen záujmy vlastníkov pozemkov (od fyzických osôb a právnických osôb súkromného práva, cez subjekty samosprávy až po štát), ale rovnako ďalšie vyššie spomenuté záujmy smerujúce k ekologickej stabilite a vhodnému využitiu územia. Prostriedkami, ktoré k tomu môžu slúžiť, sú napríklad verejné zariadenia a opatrenia alebo spoločné zariadenia a opatrenia (ďalej aj len „verejné a spoločné zariadenia a opatrenia“). Tie v zmysle zákona o pozemkových úpravách slúžia vlastníkom pozemkov, rovnako tak ale aj širšiemu verejnému záujmu. Ich budovanie je preto jednou z priorit pri vykonávaní pozemkových úprav.

S ochranou a využívaním najmä poľnohospodárskej pôdy blízko súvisí pôdoznalectvo, ktoré po odbornej stránke zabezpečuje Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy (ďalej len „VÚPOP“), ktorý dnes tvorí organizačnú súčasť Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra. V rámci svojej činnosti sa podieľa na hodnotení kvality pôdy, jej ochrany pred degradačným procesom, rovnako vývoju metód rekultivácie devastovaných a znečistených pôd, či vedeckému prognózovaniu zmien vlastností pôd v dôsledku klimatickej zmeny.⁵ Význam týchto činností však naberá na význame práve s ohľadom na potrebu realizácie komplexných pozemkových úprav na Slovensku v celoštátnom meradle.

Cieľom článku je priblížiť význam budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine, s ohľadom na potrebu zosúladenia viacerých záujmov pri uskutočnení pozemkových úprav a zabezpečenie ekologickej stability, ako aj poukázať na postavenie VÚPOP a jeho zákonné oprávnenia a povinnosti, a vo výsledku prinesieme niektoré návrhy.

⁴ § 1 zákona č. 330/1991 Zb.

⁵ Činnosť VÚPOP. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/cinnost_vyskum.php.

Článok sa snaží zodpovedať na otázku, či má pôdoznalectvo vykonávané prostredníctvom VÚPOP perspektívu aj v budúcnosti pri konaní o pozemkových úpravách a či práve budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine môže predstavovať jeho možné rozšírenie právomocí na tomto úseku.

1. Význam verejných a spoločných zariadení a opatrení krajine

Pri pozemkových úpravách, a to najmä komplexných – teda tých, ktorých obvod predstavuje zväčša celé katastrálne územie⁶, je nevyhnutným predpokladom aj záujem na určitom formovaní krajiny. Ako uviedol vo svojom rozsudku Najvyšší súd Slovenskej republiky, *pozemkové úpravy predstavujú určitú konštrukciu nových vlastníckych vzťahov, keď dochádza ku komplexnému riešeniu regulovanému právnym predpisom a je vo verejnom záujme, aby bola odstránená neprehľadnosť vo vlastníckych a užívacích vzťahoch*.⁷ Avšak, cieľom nie je len usporiadanie pozemkového vlastníctva. Ako uvádza Maslák, *pri vykonávaní pozemkových úprav je potrebné dbať nielen na záujmy jednotlivých vlastníkov, ale nemenej dôležitou funkciou, ktorú majú pozemkové úpravy plniť, je vytvorenie vhodného rázu celej krajiny (vytvorenie rôznych ekologických, krajinných, vodozádržných, protieróznych opatrení)*.⁸

Ak by sme sa na túto problematiku zamerali zo všeobecnejšieho hľadiska, pozemkové úpravy predstavujú aj nástroj krajinytvorby.⁹ Na ich základe teda dochádza prioritne k novému priestorovému usporiadaniu pozemkového vlastníctva – predmetom sú teda pozemky ako nehnuteľné veci, a rôzne druhy právnych vzťahov, ktoré sa k nim viažu. Pozemky ako také však v krajine neexistujú samostatne, teda nezávisle od seba, ale navzájom sa ovplyvňujú a vytvárajú tak krajinu ako funkčný celok. Určitá definícia tohto pojmu je prítomná v zákone č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“), podľa ktorého sa jedná o *komplexný systém priestoru, polohy, georeliéfu a ostatných navzájom funkčne prepojených hmotných prirodzených a človekom pretvorených aj vytvorených prvkov, najmä geologického*

⁶ § 3 ods. 1 zákona č. 330/1991 Zb.

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 19.05.2010, sp. zn. 2 Sžo 235/2009.

⁸ MASLÁK, M.: Pozemkové úpravy z právneho hľadiska (vrátane problematiky záhradkových osád a usporiadania vzťahov k pozemkom pod stavbami, ktoré prešli na obce a VÚC), s. 13.

⁹ MÁČAJ, L.: Perspektívy pozemkových úprav na Slovensku z hľadiska poľnohospodárskej politiky a krajinného plánovania.

podkladu a pôdotvorného substrátu, vodstva, pôdy, rastlinstva a živočíšstva, umelých objektov a prvkov využitia územia, ako aj ich väzieb vyplývajúcich zo sociálno-ekonomických javov v krajine.¹⁰ Krajina ako pojem teda v zjednodušenom vyjadrení predstavuje akési zosúladienie viacerých prvkov v priestore, pričom niektoré z nich sú prirodzené, iné človekom pretvorené a vytvorené. Pokiaľ sa však zameriavame na územie Slovenska, môžeme uviesť, že sa jedná (azda s výnimkou pralesov) o krajinu, ktorá je „dielom ľudských rúk“, pri ktorej je človek jej aktívnym tvorcom, ovplyvňujúcim aj prírodné prvky. Pri tejto tvorbe by však malo ísť o aktívnu a premyslenú činnosť, snažiacu sa o úmyselné zosúladienie viacerých záujmov. Ako uvádza Maslák, *základné práva a slobody sú rovnocenné a nemožno absolutizovať jedno z nich na úkor druhého. V prípade pozemkových úprav nemožno výlučne hovoriť o ústavnoprávnej ochrane vlastníctva bez toho, aby sme nezohľadnili to, že poľnohospodárska a lesná pôda požíva ústavnoprávnu ochranu (čl. 44 ods. 5 Ústavy SR) a že každý má právo na priaznivé životné prostredie (čl. 44 ods. 1 Ústavy SR).*¹¹

Práve preto právne predpisy ukladajú pri vykonávaní pozemkových úprav viaceré povinnosti okrem samotného usporiadania pozemkového vlastníctva, a tie sa prejavujú napríklad aj pri budovaní verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine. V tomto prípade sa jedná o také prvky v krajine, ktoré sú cieľavedome vytvárané za účelom prospechu verejnosti, alebo viacerých subjektov. Krajina má takto slúžiť nielen vlastníkom pozemkov, ale aj verejnému, resp. spoločnému záujmu. Keďže pozemkové úpravy predstavujú proces smerujúci k celkovému usporiadaniu krajiny, sú aj jedinečnou príležitosťou ku vytvoreniu takýchto prvkov.

Na tomto mieste je vhodné poukázať v prvom rade na zákoné vymedzenie verejných zariadení a opatrení. Ich výpočet sa nachádza takisto v zákone o pozemkových úpravách, pričom sa jedná o:

- a) zariadenia na rekreáciu,
- b) športové zariadenia,
- c) zariadenia na dodávku pitnej vody,
- d) čistenie odpadových vôd,
- e) skládky tuhého komunálneho odpadu,
- f) cestné komunikácie okrem poľných ciest a lesných ciest,
- g) ďalšie verejné zariadenia a opatrenia.¹²

¹⁰ § 139a ods. 3 zákona č. 50/1976 Zb.

¹¹ MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania, s. 221.

¹² § 12 ods. 3 zákona č. 330/1991 Zb.

Ďalšiu významnú kategóriu predstavujú spoločné zariadenia a opatrenia, upravené tiež v zákone o pozemkových úpravách. Tam sa nachádza aj ich výpočet, podľa ktorého sa jedná o:

- a) *cestné komunikácie (poľné cesty a lesné cesty) slúžiace na sprístupnenie pozemkov a súvisiace stavby (mosty, priepusty, železničné priecestia a pod.),*
- b) *protierózne opatrenia slúžiace na ochranu pôdy pred veternou eróziou a vodnou eróziou a súvisiace stavby (zatrávnenia, zalesnenia, vetrolamy, vsakovacie pásy, terasy, prehrádzky a priehlahy),*
- c) *opatrenia na ochranu životného prostredia, ktoré spočívajú hlavne vo vytvorení ekologickej stability a podmienok biodiverzity krajiny (biokoridory, biocentrá, interakčné prvky, sprievodná zeleň),*
- d) *vodohospodárske opatrenia, ktoré zabezpečujú krajinu pred prívalovými vodami a podmáčaním a zabezpečujú zdroj vody na krytie vlhového deficitu (nádrže, poldre, odvodnenia a závlahy),*
- e) *d'alšie spoločné zariadenia a opatrenia.*¹³

V obidvoch prípadoch, teda ako pri verejných zariadeniach a opatreniach, rovnako aj pri spoločných zariadeniach a opatreniach sa jedná o náležitosti projektu pozemkových úprav, ktoré v ňom musia byť zohľadnené. Ako zásadné rozdiely by sme mohli vymedziť jednak to, o aké konkrétne zariadenia a opatrenia sa pri týchto dvoch kategóriách jedná, ako aj ich účelové určenie. Tu sa čiastočne môžeme odraziť aj od ich názvu. V prípade spoločných zariadení a opatrení zákon o pozemkových úpravách vymedzuje, že slúžia vlastníkom pozemkov v obvode pozemkových úprav, zatiaľ čo verejné zariadenia a opatrenia by mali mať širšie využitie, nakoľko v zmysle zákona slúžia všetkým obyvateľom obce riešeného územia. Spoločné zariadenia a opatrenia sa však napriek tomu spájajú s výraznejším verejným záujmom z *hľadiska ústavnej ochrany poľnohospodárskej a lesnej pôdy a základného práva na priaznivé životné prostredie. Ide o spoločné zariadenia a opatrenia slúžiace na ochranu pôdy pred vodnou a veternou eróziou, vytvárajúce ekologickú stabilitu v danom území, ochranu krajiny pred povodňami, zabezpečujúce zdroje vody a pod.*¹⁴

Vo vzťahu k obidvom druhom môžeme vo všeobecnosti uviesť, že sa jedná o zariadenia a opatrenia na jednej strane zabezpečujúce obslužnosť krajiny pre vlastníkov predmetných pozemkov, no niekedy aj pre

¹³ § 12 ods. 4 zákona č. 330/1991 Zb.

¹⁴ MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania, s. 221.

širšiu verejnost'. No na druhej strane je tu prítomný záujem na dosahovanie ekologickej stability krajiny. Podľa Pavloviča *opatrenia súvisiace s adaptáciou krajiny sú v zákone o pozemkových úpravách upravené najmä ustanoveniami týkajúcimi sa spoločných zariadení a opatrení*.¹⁵ Ich využitie je preto široké a smerujúce najmä k ekologickým aspektom krajnotvorby či k ochrane klímy.

Vytvorenie priestoru pre vybudovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení je predchádzané na prvom mieste vysporiadaním pozemkov, na ktorých sa majú nachádzať. Samotné pozemkové úpravy v tomto prípade predstavujú v zásade len vytvorenie priamych predpokladov pre budovanie takých spoločných zariadení a opatrení v krajine, ktoré sú v danom prípade považované za potrebné vzhľadom ku charakteru krajiny. Avšak, pri spoločných zariadeniach a opatreniach je podstatné hlavne ich samotné vybudovanie. Ako uvádza Urban, *rovnamo dôležité, ako usporiadať vlastníctvo k existujúcim zariadeniam, je aj navrhnuť zariadenia nové. V tejto etape môžeme zahustiť sieť poľných komunikácií tak, aby každý nový pozemok bol prístupný z verejnej (obecnej) komunikácie, navrhnuť protierózne, protipovodňové a vodozádržné opatrenia, ktoré zmiernia čoraz frekventovanejšie problémy súvisiace s klimatickou zmenou (striedanie povodní a období sucha)*.¹⁶

Pri poukazovaní na možnosť budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení je vhodné poukázať aj na ich účelové určenie, ktoré môže smerovať jednak ku ochrane a zachovaniu práv jednotlivých vlastníkov, na druhej strane v niektorých prípadoch smerujú k vybudovaniu miestneho územného systému ekologickej stability (ďalej len „MÚSES“). Tieto dva záujmy sa navzájom môžu dopĺňať, avšak nedá sa vylúčiť ani situácia, kedy dochádza k ich vzájomnému rozporu a nie sú v súlade. Podľa Muchovej a Petroviča, *obsah činností spojených s ochranou prírody a tvorbou krajiny stanovuje zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Zákon definuje miestny územný systém ekologickej stability (ďalej aj len „MÚSES“) ako celopriestorovú štruktúru navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory*.¹⁷

¹⁵ PAVLOVIČ, M.: Budovanie spoločných zariadení a opatrení na rozdrobených pozemkoch, s. 116.

¹⁶ URBAN, J.: Spoločné zariadenia a opatrenia. In Kpu.sk, [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.kpu.sk/obsah-clenenie-projektu-pu/5-spolocne-zariadenia-opatrenia>.

¹⁷ MUCHOVÁ, Z. – PETROVIČ, F.: Ekologické zariadenia a opatrenia v projektoch pozemkových úprav na príklade katastrálneho územia Lužianky. In Acta Environmentalica Universitatis Comenianae (Bratislava), 2008, roč. 16, č. 1, s. 70.

Zákon o pozemkových úpravách poukazuje na dôležitosť tvorby MÚSES už pri vymedzení obsahu pozemkových úprav.¹⁸ A na tento pojem aj viackrát odkazuje – či už pri vymedzení jedného z dôvodov pozemkových úprav, pri obstarávaní úvodných podkladov už v rámci samotného konania o pozemkových úpravách, no najmä pri vypracovaní všeobecných zásad funkčného usporiadania územia, ako i následného vyrovnania. Napriek tomu v tomto právnom predpise nie je prítomné vymedzenie toho, čo predstavuje MÚSES a jeho aplikácia v krajine.

V súvislosti s verejnými a spoločnými zariadeniami a opatreniami zákon o pozemkových úpravách poukazuje na *opatrenia na ochranu životného prostredia, ktoré spočívajú hlavne vo vytvorení ekologickej stability a podmienok biodiverzity krajiny (biokoridory, biocentrá, interakčné prvky, sprievodná zeleň)*.¹⁹ Pojem MÚSES sa v ňom nespomína, ten nachádza svoje vyjadrenie v spomínanom zákone č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov tak, ako je uvedené vo vyššie zmienenej publikácii. Aj podľa ďalších ustanovení zmieneného právneho predpisu sa v prípade MÚSES odkazuje na súbor aktivít pri ochrane prírody a krajiny, ktorých cieľom je vytváranie a udržiavanie územného systému ekologickej stability. V tomto prípade má však dopady aj pri príprave dokumentácie ochrany prírody a krajiny, ako generel nadregionálneho územného systému ekologickej stability Slovenskej republiky, dokument regionálneho územného systému ekologickej stability či dokument miestneho územného systému ekologickej stability.²⁰

Bez ohľadu na dôvod realizácie zariadení a opatrení v krajine je potrebné poukázať práve na dôležitosť pojmu „spoločné“, resp. „verejné“. V niektorých prípadoch teda môže byť prioritná krajinotvorba v rámci prípravy MÚSES, inokedy záujmy vlastníkov pozemkov dotknutých pozemkovými úpravami a ďalších oprávnených osôb. Každopádne by sa malo jednať o spoločný záujem či už menšieho, alebo väčšieho množstva osôb, ktorý je prítomný práve pri vykonávaní pozemkových úprav, v ktorých sa nejedná len o nové usporiadanie pozemkového vlastníctva, ale aj celkového usporiadania krajiny.

Verejné a spoločné zariadenia a opatrenia v krajine sú premietnuté v projekte pozemkových úprav, a to v rámci návrhu nového usporiadania pozemkov v obvode pozemkových úprav, ktorý obsahuje geodetické a popisné údaje. Tu sa pripravujú plány verejných zariadení a opatrení, a to aj v nadväznosti na návrh MÚSES územia na účel pozemkových

¹⁸ § 1 ods. 1 zákona č. 330/1991 Zb.

¹⁹ § 12 ods. 4 písm. c) zákona č. 330/1991 Zb.

²⁰ § 54 ods. 2 a ods. 10 zákona č. 543/2002 Z. z.

úprav. Ako uvádza Martvoň, *potrebu pozemkov na spoločné zariadenia a opatrenia znášajú všetci účastníci okrem vlastníkov, ktorí súhlasili s vyrovnaním v peniazoch, a to podľa pomeru ich nárokov na vyrovnanie k výmere všetkých pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav. Pozemky určené na spoločné zariadenia a opatrenia poskytuje štát. Pozemky určené na verejné zariadenia a opatrenia poskytuje ten, komu prejdú do vlastníctva alebo správy nové pozemky určené na verejné zariadenia a s nimi súvisiace opatrenia.*²¹ Schvaľovanie uvedených plánov, ako aj rozdeľovacieho plánu vo forme umiestňovacieho a vytyčovacieho plánu, je súčasťou schvaľovania projektu pozemkových úprav príslušným okresným úradom ako samostatnej etapy pozemkových úprav. Pre vymedzenie spoločných a verejných zariadení a opatrení je však schválenie projektu pozemkových úprav kľúčové. Jeho následkom je potom schválenie vykonania projektu pozemkových úprav. *Rozhodnutie o schválení vykonania projektu pozemkových úprav a rozdeľovací plán vo forme geometrického plánu alebo vo forme obnovy katastrálneho operátu novým mapovaním sú listinami, na ktorých základe sa vykonávajú zmeny v katastri nehnuteľností.*²² V tomto momente teda dochádza k vzniku nových vlastníckych a iných právnych vzťahov k predmetným pozemkom vrátane verejných a spoločných zariadení a opatrení.

2. Pôdoznanectvo a jeho význam pri pozemkových úpravách

Pôdoznanectvo je odbornou činnosťou, ktorá vo svojej podstate síce priamo nesúvisí s vykonávaním pozemkových úprav, na druhej strane má na ne výrazný dopad. Pôdoznanectvo predstavuje činnosť bezprostredne spätú s pedológiou ako samostatným vedným odborom, zameriavajúcim sa na vedecko-výskumná činnosť v oblasti využívania a ochrany pôdy v krajine. Pôdoznanectvo tiež smeruje aj ku samotnej znaleckej činnosti vykonávanej na určitom konkrétnom pozemku.

A tak je to aj v prípade vykonávania pozemkových úprav. Ako uvádzajú Ilavská, Lazúr a Granec, *pri zostavovaní všeobecných zásad funkčného usporiadania územia majú rozhodujúcu úlohu vlastnosti, funkcie a potenciál pôd.* Okrem usporiadania pozemkového vlastníctva môže byť predmetom pozemkových úprav aj *racionálna organizácia*

²¹ MARTVOŇ, A.: Verejné a spoločné zariadenia v rámci pozemkových úprav v obciach na Slovensku, s. 155.

²² Ibid.

*využívania poľnohospodárskej pôdy v krajine s ohľadom na prirodzený potenciál pôdy, ekologickú stabilitu krajiny a preferencie človeka v jej využívaní.*²³

Inak povedané, pokiaľ by sme pri sceľovaní pozemkov brali do úvahy len záujmy na ochrane vlastníckych a iných práv, jednalo by sa o nesprávny postup pri pozemkových úpravách. Ten by vo výsledku mohol vyústiť jednak do značných škôd pri plnení ekologických funkcií daného územia, rovnako tak by spôsobil aj produkčno-ekonomické straty s ohľadom na vykonávanie poľnohospodárskej činnosti na predmetných pozemkoch. Tu je potrebné poukázať na to, že tieto dva záujmy sú neraz vo vzájomnom rozpore. Vychádzame tu aj z otázok veľkosti obhospodarovaných plôch, pri ktorých sa vo všeobecnosti predpokladá, že čím sa jedná o väčšiu územnú jednotku, tým je prípadný zisk zo starostlivosti o ňu vyšší. *Pri spájaní a usporiadaní územných celkov má sa zásadne vychádzať zo základného postulátu, že ak prísľušný územný celok (parcela, hon, blok a pod.) má byť základnou územnou výrobnou jednotkou a ak má poskytovať aj vyrovnané podmienky pre rast a produkciu plodín, má byť aj dostatočne homogénny. Na heterogénnych honoch sú rozdielne podmienky pre obrábanie a tým aj pre rast a produkciu plodín. Sú tu značne obmedzené možnosti jednotného postupu agromelioračných a protieróznych opatrení, ako aj ostatných zásahov.*²⁴ Vo všeobecnosti môžeme vychádzať z predpokladu, že čím sa jedná o väčšie homogénne obhospodarovacie plochy, tým sa jedná aj o väčší potenciálny zisk, ktoré je možné dosiahnuť. Má to však aj negatívnu stránku veci, a to je práve dopad na krajinu – jednak jej vzhľad, ako aj na konkrétne biotopy. V súčasnosti sa často zmieňuje ako problém ochrany poľnohospodárskej pôdy aj veľká rozloha obhospodarovaných plôch – monokultúrnych polí, ktoré priamo vplývajú na kvalitu a stav poľnohospodárskej pôdy, a to najmä ornej pôdy. *Na Slovensku sú podľa technologickej spoločnosti OneSoil priemerne najrozľahlejšie polia v EÚ. Priemerná veľkosť poľa na Slovensku je 12 ha..., pričom priemer EÚ je 3,9 ha. Veľký rozdiel v obhospodarovaní pôdy je viditeľný napríklad pri porovnaní pohraničných oblastí Slovenska a Rakúska.*²⁵

Môžeme preto uviesť, že práve z uvedených dôvodov sa nám do popredia dostáva otázka potreby úloh pedológie pri vykonávaní pozem-

²³ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ GÁLIS, M.: Na poliach pusto. O škodlivosti rozľahlých monokultúr na ornej pôde a možných riešeniach. In *Inštitút environmentálnej politiky. Komentár 2020/4, máj 2020.* [online]. [cit. 31.01.2022] Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_5_na_poliach_pusto.pdf.

kových úprav, aby bolo možné tieto záujmy vzájomne vyvážiť. Ciele pozemkových úprav by mali byť dosahované s ohľadom na vedomosti o pôde, na jej produkčné vlastnosti, ako aj jej funkcie. V tejto súvislosti je vhodné opätovne upriamiť pozornosť na otázky verejných a spoločných zariadení a opatrení. Pokiaľ je cieľom, aby výsledkom pozemkových úprav bolo také usporiadanie krajiny, ktoré bude zohľadňovať viacero záujmov – ako na usporiadaní pozemkového vlastníctva či iných právnych vzťahov k pozemkom, rovnako tak aj otázky ekologickej stability územia (vrátane vyššie spomínanej krajinytvorby), je potrebné pri príprave projektu pozemkových úprav zohľadniť požiadavky pedológie.

V tomto prípade však zároveň narážame na otázky majetkového usporiadania pozemkového vlastníctva. V súčasnosti sa na rozdrobenosť pozemkového vlastníctva môže použiť 6 indikátorov, resp. popisných situácií: jeden vlastník vlastní viacero parciel; parcely jedného vlastníka sú roztrúsené na rôznych miestach v rámci územia obce; jeden vlastník vlastní malú časť parcely (fragmentácia vlastníctva pôdy); parcely sú malé; parcely majú nežiaduce tvary; parcely sú neprístupné.²⁶ Samozrejme, ideálnym výsledkom je stav, kedy sa výlučným vlastníkom určitej parcely stane jeden vlastník, prípadne čo najmenší počet spoluvlastníkov. Zároveň je ideálnym výsledným stavom, keď pozemok, ktorý vznikne na základe pozemkových úprav je samostatne využiteľný na jeho účel – napríklad v prípade pozemku predstavujúceho poľnohospodársku pôdu je to možnosť a efektívnosť jeho samostatného obhospodarovania. Rovnako je to aj v prípade pozemkov, ktoré majú byť využité práve za účelom vybudovania verejných a spoločných zariadení a opatrení. Ako je uvedené aj vyššie, štát má zvláštne postavenie najmä pri budovaní spoločných zariadení a opatrení, kedy v niektorých prípadoch poskytuje pozemky, hoci vo všeobecnosti *potrebu pozemkov na spoločné zariadenia a opatrenia znášajú všetci účastníci okrem vlastníkov, ktorí súhlasili s vyrovnaním v peniazoch, a to podľa pomeru ich nárokov na vyrovanie k výmere všetkých pozemkov v obvo-* *de projektu pozemkových úprav.*²⁷

V tejto súvislosti by sme preto mohli postaviť otázku, v akej miere by bolo možné rozšíriť možnosti štátu pri budovaní najmä spoločných (ale pro futuro zaviesť túto možnosť aj pri verejných) zariadení a opatrení, a to najmä v situácii, keď je ich budovanie potrebné z hľadiska verejných-

²⁶ HUDECOVÁ, L.: The Effectiveness of Land Consolidation in Slovakia. (2015) The FIG WORKING WEEK 2015 At: Sofia, Bulgaria. [online]. [cit. 31.01.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/277714379_The_Effectiveness_of_Land_Consolidation_in_Slovakia.

²⁷ § 12 ods. 8 zákona č. 330/1991 Zb.

ho záujmu presahujúceho záujmy vlastníkov predmetných pozemkov, ako aj obyvateľov obce, v ktorej územnom obvode sa pozemkové úpravy vykonávajú. A zároveň načrtnúť možnosti, v akej miere by sa v tomto prípade mohol podieľať štát na ich budovaní a takisto, aké sú úlohy pôdoznanectva pri takto cielenej politike štátu.

Pre vykonávanie pozemkových úprav je preto dôležité mať dostatok informácií o pôde. *Poskytovateľom takýchto informácií je Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, ktorý pre potreby spracovateľov projektov pozemkových úprav vykonáva permanentnú aktualizáciu a spracovanie informácií o pôde a spracúva účelové hodnotenia kvality, ohrozenia a potenciálov poľnohospodárskej pôdy nevyhnutné pre jej udržateľné využívanie v ekologicky stabilizovanej krajine.*²⁸ VÚPOP v súčasnosti nepredstavuje subjekt s vlastnou právnou subjektivitou, ale je od 01.01.2014 organizačnou súčasťou Národného poľnohospodárskeho a potravinárskeho centra (ďalej len „centrum“). To v zmysle jeho zriaďovateľskej listiny predstavuje *hlavnú organizáciu Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR pre implementáciu zásad inteligentnej špecializácie v oblasti poľnohospodárskeho a potravinárskeho výskumu a vývoja, ako jednej zo základných oblastí špecializácie Slovenskej republiky z pohľadu dostupných vedeckých kapacít.*²⁹ Z hľadiska organizácie štátnej správy na Slovensku by sme centrum mohli zaradiť medzi dekoncentrované orgány štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou, nakoľko sa jedná o orgán podriadený ústrednému orgánu štátnej správy, a to rozpočtom a vymenovávaním vedúceho.³⁰ VÚPOP teda predstavuje len jeho súčasť, aj keď s vlastnou organizačnou štruktúrou a útvarmi. V zmysle úloh centra by sme pod pôsobnosť VÚPOP mohli zaradiť napríklad tieto činnosti: *komplexný výskum pôdy zameraný najmä na identifikáciu, hodnotenie a racionálne využívanie a ochranu produkčných a mimo produkčných schopností pôd vrátane tvorby a zdokonaľovania informačných, inherentných a expertných systémov o pôde, modelovania a tvorby optimalizačných programov ochrany a efektívneho využívania pôdy s prihliadnutím na ochranu ostatných zložiek životného prostredia.* Rovnako by sme sem však mohli a vedeli zaradiť aj činnosti spojené so službami Pôdneho portálu či tvorbu

²⁸ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznancké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznanecov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf

²⁹ Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

³⁰ MARTVOŇ, A.: Organizácia štátnej správy. In VRABKO, M. a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. – 2. dopl. vyd. ISBN 978-80-89603-68-8. – Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 98.

a realizáciu *Identifikačného systému produkčných blokov na poľnohospodárskej pôde (LPIS) ako kľúčového komponentu IACS pre podporu farmárov vrátane aktualizácie produkčných blokov a s nim súvisiacich informačných vrstiev*.³¹ Obdobných činností, predstavujúcich povinnosti a oprávnenia VÚPOP ako organizačnej súčasťi centra by sme našli viaceré, a to vo všetkých prípadoch, kedy je predmetom jeho činnosti starostlivosť a ochrana najmä poľnohospodárskej pôdy.

Táto činnosť má svoje opodstatnenie aj vo vzťahu k vykonávaniu pozemkových úprav, a to samozrejme s ohľadom na celý proces. Na prvom mieste by sme mohli zmieniť oceňovanie pozemkov. Každý vlastník má dostať pozemok primeranej výmery a kvality vo vzťahu k pôvodnému pozemku (jedná sa o aplikáciu zásady grunt za grunt). Zákon o pozemkových úpravách v tejto súvislosti uvádza, že v rámci prípravy úvodných podkladov pozemkových úprav sa *hodnota pozemkov v obvode projektu pozemkových úprav určí podľa druhu pozemku vedeného v katastri nehnuteľností spresneného na základe komisionálneho zistenia v rámci spresňovania druhov pozemkov v obvode pozemkových úprav a podľa bonitovaných pôdnoekologických jednotiek* (ďalej len „BPEJ“).³² Po začatí konania o pozemkových úpravách okresný úrad začne práce na aktualizovaní BPEJ.³³ V zmysle zákona č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane poľnohospodárskej pôdy“) vykonáva pôdna služba (ktorej úlohy vykonáva VÚPOP) niekoľko úloh pri ochrane poľnohospodárskej pôdy v rámci odborného dohľadu – okrem iného *spravuje a spresňuje mapu bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek systémovo v rámci komplexnej revízie katastrálneho územia a v plošnom rozsahu celého katastrálneho územia*.³⁴ Tieto mapové podklady sa následne využijú pri príprave úvodných podkladov a rovnako sa zohľadňujú pri stanovení všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav. Ohodnotenie pozemkov sa následne prejavuje pri vyrovnaní vlastníkom pozemkov a vlastníkom spoluvlastníckych podielov na iných pozemkoch.

Zvláštna situácia však vzniká aj v prípade spomínaných verejných a spoločných zariadení a opatrení, ktoré môžu byť založené aj vo verej-

³¹ Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

³² § 9 ods. 3 zákona č. 330/1991 Zb.

³³ § 9 ods. 1 písm. b) zákona č. 330/1991 Zb.

³⁴ § 24 ods. 3 písm. d) zákona č. 220/2004 Z. z.

nom záujme v zmysle snahy o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy. Aj v tomto prípade sa môžeme odraziť od informácií podľa BPEJ, ako aj ďalších informácií o pôdnom fonde zistených v rámci prípravy úvodných podkladov pozemkových úprav. *Jedná sa o základné informácie o ekologických a agronomických vlastnostiach pôd, umožňujúce určiť:*

- *optimálny spôsob využitia pôdy na konkrétnej lokalite,*
- *ohrozenie pôdy degradačnými faktormi,*
- *optimálny spôsob jej ochrany.*³⁵

V tejto súvislosti je viacero zaujímavých ustanovení obsiahnutých v samotnom zákone o pozemkových úpravách. V rámci prípravy úvodných podkladov zákon upravuje, že schválené všeobecné zásady funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav v niektorých prípadoch na účely výstavby spoločných zariadení a opatrení nahrádzajú niektoré rozhodnutia v územnom konaní, či rozhodnutia o odňatí poľnohospodárskej pôdy či vyňatí lesných pozemkov.³⁶ V súlade so zásadou so zásadou grunt za grunt nové pozemky vlastníka sú primerané, ak rozdiel hodnoty pôvodných pozemkov a nových pozemkov vlastníka nepresahuje desať percent hodnoty pôvodných pozemkov vrátane pozemkov alebo ich časti potrebných na spoločné zariadenia a opatrenia, avšak zároveň nepresahuje 5 % výmery pôvodných pozemkov po odpočítaní podielu pozemkov alebo ich časti potrebných na spoločné zariadenia a opatrenia.³⁷

Toto sa prejavuje rovnako aj v prípade nadobúdania pozemkov potrebných pre budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení. V tomto prípade musíme rozlišovať rôzne situácie. *Pozemky určené projektom pozemkových úprav pre územný systém ekologickej stability regionálneho a nadregionálneho charakteru, ako aj pozemky na vybudovanie spoločných zariadení a opatrení slúžiacich vodnému hospodárstvu, najmä malých vodných nádrží, úprav tokov, závlahových zariadení a odvodňovacích zariadení poskytuje štát.*³⁸ Zákon o pozemkových úpravách ustanovuje, ak sa v katastrálnom území, v ktorom prebieha konanie o pozemkových úpravách, nenachádzajú pozemky vo vlastníctve

³⁵ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.

³⁶ § 10 ods. 7 zákona č. 220/2004 Z. z.

³⁷ § 11 ods. 4 a 5 zákona č. 220/2004 Z. z.

³⁸ ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.

tve štátu v rozsahu potrebnom pre spoločné zariadenia a opatrenia, štát tieto pozemky nadobudne prostredníctvom Slovenského pozemkového fondu, alebo správcu pri pozemkových úpravách.³⁹ V prípadoch iných spoločných zariadení a opatrení platí, že ich vlastníctvo *nadobudne obec, v ktorej obvode sa pozemky nachádzajú, za náhradu. Za náhradu sa považuje vecné plnenie vo forme správy a údržby spoločných zariadení a opatrení. Ak ide o špecifické spoločné zariadenie a opatrenie, okresný úrad určí iného vlastníka na základe jeho súhlasu v rozhodnutí o schválení vykonania projektu pozemkových úprav.*⁴⁰

Hoci teda základný právny rámec nadobúdania vlastníctva bol v zákone jasne daný, jeho ďalšia realizácia najmä vo svetle Návrhu opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR si v blízkej dobe vyžiada reagovať na ďalšie výzvy, aj s ohľadom na ochranu poľnohospodárskej pôdy. K tomuto sa bližšie vyjadrujeme v ďalšej časti tohto článku.

3. Výzvy na úseku pôdoznalectva vo vzťahu k pozemkovým úpravám a návrhy ich riešení

V súčasnosti stojí pôdna služba, ako aj VÚPOP ako taký pred viacerými výzvami. Od vtedy, ako sa na základe spomínanej novej zriaďovacej listiny stal organizačnou súčasťou centra, je jeho postavenie nevyjasnené. Otázka je, v akej miere dokáže reflektovať nové výzvy pred ktorými spoločnosť dnes stojí. Je ich nepochybne veľa a to najmä na celom úseku ochrany poľnohospodárskej pôdy. V súvislosti s načrtnutými otázkami v tomto článku poukážeme na návrhy týkajúce sa vykonania pozemkových úprav.

Táto úloha VÚPOP by mohla byť práve spätá s vybudovaním verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine. Pri ich budovaní v budúcnosti vystupuje čoraz väčšmi do popredia práve verejný záujem, a to v jeho čo najširšom význame, nielen s ohľadom na vlastníkov predmetných pozemkov, resp. obyvateľov obce riešeného územia, ale aj verejný záujem na ochrane poľnohospodárskej pôdy či lesných pozemkov.

Tu by sme na prvom mieste mohli uviesť jednotky BPEJ, ktoré predstavujú *klasifikačný a identifikačný údaj vyjadrujúci kvalitu a hodnotu produkčno-ekologického potenciálu poľnohospodárskej pôdy na danom*

³⁹ § 11 ods. 26 a 17 zákona č. 220/2004 Z. z.

⁴⁰ § 11 ods. 19 zákona č. 220/2004 Z. z.

stanovišti.⁴¹ Aj tu je však treba poukázať na to, že *vlastná bonita – hodnota pôdy sa v súčasnej bonitácii vyjadruje celoštátne platnou cenou pôdy a nie bonitnou triedou. Údaje o produkcii a nákladoch sa po určitých obdobiach aktualizujú rovnako ako aj cena pôdy.*⁴² Predstavujú významný údaj najmä pri otázkach odňatia poľnohospodárskej pôdy a jej neoprávnenom zábere – smerom k povinnosti zaplatiť finančný odvod. Ide o dôležitý údaj aj z hľadiska jednotlivých postupov v rámci vykonávania pozemkových úprav. Preto zároveň vzniká otázka, či nie je potrebné tieto jednotky aktualizovať a v ich vyjadrení kódu okrem súčasných údajov (a to: kód klimatického regiónu, kód hlavnej pôdnej jednotky, kód svahovitosti a expozície, kód skeletovitosti a hĺbky pôdy, kód zrnitosti pôdy a kód hlavnej pôdno-klimatickej jednotky) nezohľadniť aj ďalšie skutočnosti, ako napríklad práve požiadavky ekologickej stability územia vyplývajúce jednak z MÚSES, ako aj ďalších objektívne stanovených kritérií. Prípadne súčasné BPEJ nahradiť inými jednotkami, čo by bolo ideálnym riešením. Najvhodnejšia by bola možnosť využitia viacerých, rôznych jednotiek ohodnotenia bonity pôdy aj z hľadiska jej pedologických kvalít s ohľadom na využitie týchto jednotiek – inak pre účely stanovenia výšky odvodov za odňatie resp. neoprávnený záber poľnohospodárskej pôdy, inak na úseku spomínaných pozemkových úprav či územného plánovania. V tejto súvislosti by preto bolo potrebné prijať novú právnu úpravu na tomto úseku. BPEJ sú v súčasnosti vo všeobecnosti upravené v zákone o ochrane poľnohospodárskej pôdy, pričom bližšie sú stanovené v prílohe č. 2 nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 58/2013 Z. z. o odvodoch za odňatie a neoprávnený záber poľnohospodárskej pôdy v znení neskorších predpisov. Ideálnym riešením by bolo teda prijatie viacerých nových vykonávacích predpisov k zákonu o ochrane poľnohospodárskej pôdy, ktoré by tieto jednotky bližšie špecifikovali, a to s ohľadom na konkrétny rozhodovací proces vo verejnej správe, na ktorý by boli aplikované. Metodika ich určenia by však obdobne, ako aj pri súčasných BPEJ vychádzala z viacerých kritérií. Pri jednotkách, ktoré by bolo možné využiť práve na účely konanie o pozemkových úpravách, by tak boli využité aj kódy odrážajúce ekologickú stabilitu v území a tieto jednotky by sa posudzovali vo vzájomnej súvislosti.

Ďalšia výzva bezprostredne súvisí práve s plánom na urýchlené vykonanie pozemkových úprav na Slovensku. Keďže na základe vyššie zmieneneho dokumentu schváleného vládou Slovenskej republiky

⁴¹ § 2 písm. c) zákona č. 220/2004 Z. z.

⁴² BPEJ. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.podnemapy.sk/portal/verejnost/bpej/bpej.aspx>.

môžeme spravodlivo očakávať, že procesy týkajúce sa pozemkových úprav sa postupne začnú na území celého štátu, bolo by vhodným prístupom organizovať vybudovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení v krajine plánovite na celom Slovensku, aby sa nejednalo o jednorazové, resp. ad hoc procesy. Práve v tomto by mohla spočívať zaujímavá úloha VÚPOP, ktorý by zabezpečil prípravu plánu budovania spoločných zariadení a opatrení na všetkých katastrálnych územiach obcí, v ktorých pozemkové úpravy ešte neprebehli. Samozrejme, toto by sa týkalo len tých verejných a spoločných zariadení a opatrení, ktoré by boli budované na základe verejného záujmu smerujúceho ku zabezpečeniu ekologickej stability (resp. environmentálne spoločné zariadenia a opatrenia). Je samozrejmé, že takáto úloha by bola náročná ako organizačne, tak aj personálne a finančne. Logicky by preto takéto procesy nemohli prebiehať celoplošne pre celé územie Slovenska. Ideálny postup v tomto prípade by predstavoval nadviazanie na nariadené komplexné pozemkové úpravy, ktoré sa vykonávajú v obvode celých katastrálnych území. Svoje miesto by mal práve v prípade prvej etapy pozemkových úprav – v rámci prípravy úvodných podkladov, konkrétne všeobecných zásad funkčného usporiadania územia v obvode pozemkových úprav. Medzi obligatórne prieskumy a rozборы, ktoré sa pri nich vykonávajú⁴³, by tak bolo zaradené aj plánovanie a príprava budovania verejných a spoločných zariadení a opatrení vo vzájomnej spolupráci s VÚPOP, ktorý by na v tomto prípade dohliadal na zabezpečenie ochrany poľnohospodárskej pôdy, vykonanie pedologického prieskumu a následné vytvorenie podkladu pre budovanie spomínaných zariadení. Príprava úvodných podkladov a prijatie uvedených všeobecných zásad by však naďalej ostalo v pôsobnosti miestne príslušného okresného úradu, VÚPOP by v tejto veci poskytoval len záväzné stanovisko ako dotknutý orgán.

Zároveň by sme na tomto mieste mohli spomenúť aj možnosť zavedenia informačného systému, ktorý by informácie o potrebe budovania takýchto verejných a spoločných zariadení a opatrení na konkrétnych územiach sprístupňoval všetkým oprávneným subjektom, ale v určitej miere aj verejnosti. V tomto prípade sa jedná o určité formovanie mienky jednak oprávnených subjektov, ako aj verejnosti a pro futuro vytváranie kultúrnej a ekologickej a environmentálnej krajiny. Tento aspekt má totiž dve roviny – jednak rozšírenie a sprehl'adnenie informácií dostupných cez informačné systémy o pôde – v prvom rade informácií dostupných cez mapový portál ZBGIS vedený Úradom geodézie, kartografie

⁴³ § 9 ods. 11 zákona č. 330/1991 Zb.

a katastra Slovenskej republiky, ako aj cez Pôdny portál VÚPOP a jeho aplikácie (ako Register pôdy LPIS), rovnako však aj Portál elektronických služieb katastra nehnuteľností (Portál ESKN) a ďalšie, už dnes používané informačné systémy dotýkajúce sa pozemkového vlastníctva a užívania pôdy. Tu je potrebné zabezpečiť, aby už existujúce verejné a spoločné zariadenia a opatrenia boli riadne evidované. Zároveň je však potrebné vytvárať priestor k tomu, aby čo najširší okruh informácií týkajúcich sa usporiadania pozemkového vlastníctva a jednotlivých prvkov v krajine. Tiež je tu však priestor k tomu, aby tieto informačné systémy boli využité práve v rámci konaní o pozemkových úpravách. S prebiehajúcou elektronizáciou verejnej správy existuje spravodlivý predpoklad, že k predmetným informačným systémom bude mať prístup čoraz väčší okruh osôb. Keďže, ako sme uviedli vyššie, budovanie verejných a spoločných zariadení predstavuje určitý prejav verejného alebo spoločného záujmu, dalo by sa zamyslieť aj nad tým, či by sa do navrhovania týchto zariadení, cielených najmä na ochranu a budovania nemohli aspoň nepriamo – svojimi návrhmi – zapojiť aj ďalšie subjekty nad zákonom stanovený okruh účastníkov pozemkových úprav, samozrejme bez postavenia účastníka. Tieto návrhy by následne boli prerokúvané spolu s ostatnými úvodnými podkladmi a následne by mohli byť schválené v rámci všeobecných zásad funkčného usporiadania územia spolu s registrom pôvodného stavu.⁴⁴

Osobitnou výzvou na tomto úseku je zároveň možnosť vytvorenia osobitných podzákonných predpisov vo forme vyhlášok Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktorá by určovala, akým spôsobom má VÚPOP postupovať vo vzťahu k pozemkovým úpravám. To samozrejme nielen vo vzťahu k navrhovaným úpravám, ktoré by v zmysle vyššie uvedeného textu predstavovali riešenie nastolených výziev. Je tu skôr potrebné poukázať na skutočnosť, že zákon o pozemkových úpravách nemá vykonávací predpis k tak významnému konaniu, ako sú pozemkové úpravy. Táto problematika sa týka v podstate všetkých etáp a rozhodovania v rámci pozemkových úprav. Napriek tomu, že zákon o pozemkových úpravách predstavuje pomerne detailný opis celého konania, predsa nemôže upravovať všetky procesné aspekty. Ako príklad by sme mohli uviesť už vyššie zmienené prerokúvanie úvodných podkladov⁴⁵, kde zákonodarca umožňuje oprávneným subjektom podať námietky, ktoré musia byť prerokované, ale bližšia konkretizácia tohto postupu absentuje. Obdobne je to aj v niekoľkých iných prípadoch. Je samozrejme, že tieto skutočnosti

⁴⁴ V zmysle ustanovení § 10 zákona č. 330/1991 Zb.

⁴⁵ Tamže.

nemôžu byť obsiahnuté najmä vzhľadom na rozsah v samotnom zákone, ale ich bližšia špecifikácia v podzákonnom predpise by bola vhodnou zmenou smerujúcou k naplneniu zásady zákonnosti a materiálnej rovnosti v rámci celých pozemkových úprav, keďže príslušné okresné úrady by neboli odkázané v mnohých prípadoch len na skúsenosti zo svojej rozhodovacej praxe, či mnohokrát vlastný výklad nekonkrétnych zákonných ustanovení. V tomto prípade sa nemusí jednať len o jeden podzákonný predpis, ale aj viacero, ktoré by bližšie upravovali konkrétne najmä procesné aspekty pozemkových úprav. Takáto vyhláška by mohla upravovať aj úlohy a jednotlivé činnosti spadajúce pod oprávnenia VÚPOP.

Je samozrejmé, že existuje široká škála návrhov a možných zmien, ktoré by bolo možné a vhodné v súvislosti s konaním o pozemkových úpravách realizovať. Zamerali sme sa však najmä na priblíženie tých, ktoré majú súvis s väčšou ochranou pôdy a zároveň krajiny ako celku, najmä v súvislosti s realizáciou verejných a spoločných zariadení v krajine a úloh pedológie vykonávanej najmä VÚPOP v rámci tohto procesu.

Záver

V článku sme poukazovali na dôležitosť a význam úloh pôdoznanectva a ochrany pôdy pri vykonávaní pozemkových úprav. Vzhľadom na širokú tému a možnosť priblíženia viacerých aspektov problematiky pozemkových úprav sme sa zamerali len na otázky spojené s verejnými a najmä spoločnými zariadeniami a opatreniami, ktorých budovanie sa v ostatnej dobe čoraz väčšmi začína zdôrazňovať v súvislosti s verejným záujmom na ochrane poľnohospodárskej a lesnej pôdy.

Cieľ stanovený v úvode článku sme sa snažili dosiahnuť v jeho jednotlivých častiach. V prvej časti sú preto priblížené verejné a spoločné zariadenia a opatrenia a ich význam z hľadiska krajinytvorby, ekologickej stability, ako aj ďalších environmentálnych aspektov. V ďalšej časti sme sa zamerali na otázky pôdoznanectva, postavenia VÚPOP, a ich významu vo vzťahu k vykonávaniu pozemkových úprav. Prvá a rovnako tak aj druhá časť článku sú spracované najmä analytickou metódou, ako aj metódou dedukcie a indukcie a iných metód vedeckého výskumu, a to za využitia práce s odbornou literatúrou, právnymi predpismi a rovnako tak aj s ďalšími zdrojmi. V ostatnej časti článku sme poukázali na viaceré výzvy, ktoré vznikajú na úseku pôdoznanectva vo vzťahu k pozemkovým úpravám. Rovnako tak sme priblížili aj viaceré možné

riešenia a zlepšenia na tomto úseku. V tejto časti sme formulovali niekoľko návrhov zmien, ktoré by mohli byť pro futuro implementované do právnej úpravy.

Vo vzťahu k otázke stanovenej v úvode článku sme dospeli k záveru, že pôdoznalectvo má aj v súčasnej dobre významné a nezameniteľné úlohy, ktoré sa týkajú viacerých aspektov ako pozemkového vlastníctva, tak aj užívania pôdy. Rovnako dopadajú aj na pozemkové úpravy. Tie predstavujú okrem účelného usporiadania pozemkového vlastníctva zároveň príležitosť na formovanie krajiny ako celku, ktorý má slúžiť nie len vlastníkom pozemkov, ale aj verejnému a spoločnému záujmu ostatných subjektov. To sa dá dosiahnuť práve budovaním verejných a spoločných zariadení a opatrení. Naplnenie úloh štátu a spoločnosti, ktoré by mohli byť v tomto prípade realizované práve prostredníctvom VÚPOP, by boli veľmi prospešné pre vykonanie pozemkových úprav v celoštátnom meradle. A to aj z dôvodu, aby týmto procesom nechýbala jednotná koncepcia. Samozrejme, pozícia správneho orgánu by v rámci jednotlivých etáp pozemkových úprav stále prislúchala okresnému úradu, avšak VÚPOP by tu ako dotknutý orgán mal svoje dôležité úlohy.

V každom prípade, pozemkové úpravy sú súborom rozhodovacích procesov vo verejnej správe, ktoré bude prebiehať ešte dlhú dobu. Bez ohľadu na to, či sa vykonanie pozemkových úprav vo všetkých územiach, kde ešte neprebehlo, podarí v stanovenom termíne, je samozrejmé, že spoločenská potreba ich uskutočnenia v čo najväčšom meradle bude narastať. Ak chceme, aby pozemkové úpravy zároveň predstavovali príležitosť pre budovanie verejných a spoločných zariadení a opatrení za účelom dosiahnutia ekologickej stability, úlohy VÚPOP by mali aj na tomto úseku v budúcnosti naďalej narastať.

Použitá literatúra

Monografie, vedecké a odborné publikácie

1. GÁLIS, M.: Na poliach pusto. O škodlivosti rozľahlých monokultúr na ornej pôde a možných riešeniach. In Inštitút environmentálnej politiky. Komentár 2020/4, máj 2020. [online]. [cit. 31.01.2022] Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_5_na_poliach_pusto.pdf.
2. HUDECOVÁ, Ľ.: The Effectiveness of Land Consolidation in Slovakia. (2015) The FIG WORKING WEEK 2015 At: Sofia, Bulgaria. [online]. [cit. 31.01.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/277714379_The_Effectiveness_of_Land_Consolidation_in_Slovakia.

3. ILAVSKÁ, B. – LAZÚR, R. – GRANEC, M.: Optimalizácia využívania poľnohospodárskej pôdy a jej ochrana pri pozemkových úpravách. In Štvrté pôdoznalecké dni v SR. Zborník referátov z vedeckej konferencie pôdoznalcov SR, s. 165-166. Dostupné na: https://www.pedologia.sk/sites/default/files/proceedings/2005_4pd_zbornik.pdf.
4. MASLÁK, M.: Vplyv nezákonného postupu v jednej etape konania o pozemkových úpravách na ďalšie etapy konania. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Zborník z XXI. ročníka medzinárodnej vedeckej česko-poľsko-slovenskej konferencie práva životného prostredia. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, s. 219-229.
5. MASLÁK, M.: Pozemkové úpravy z právneho hľadiska (vrátane problematiky záhradkových osád a usporiadania vzťahov k pozemkom pod stavbami, ktoré prešli na obce a VÚC). 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020, 132 s.
6. MARTVOŇ, A.: Verejné a spoločné zariadenia v rámci pozemkových úprav v obciach na Slovensku. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Analýzy a trendy v pozemkových úpravách. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2021, s. 150-166.
7. MARTVOŇ, A.: Organizácia štátnej správy. In VRABKO, M. a kol.: Správne právo hmotné. Všeobecná časť. – : 2. dopl. vyd. ISBN 978-80-89603-68-8. – Bratislava : C. H. Beck, 2018. – S. 81-102.
8. MÁČAJ, E.: Perspektívy pozemkových úprav na Slovensku z hľadiska poľnohospodárskej politiky a krajinného plánovania. In PAVLOVIČ, M. (zost.) Analýzy a trendy v pozemkových úpravách. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o., 2021, s. 117-126.
9. MUCHOVÁ, Z. – PETROVIČ, F.: Ekologické zariadenia a opatrenia v projektoch pozemkových úprav na príklade katastrálneho územia Lužianky. In Acta Environmentalica Universitatis Comenianae (Bratislava), 2008, roč. 16, č. 1, s. 70. Dostupné na: https://fns.uniba.sk/fileadmin/prif/actaenvi/ActaEnvi_2008_1/08_Muchova_Petrovic.pdf.
10. PAVLOVIČ, M.: Budovanie spoločných zariadení a opatrení na rozdrobených pozemkoch. In Zemědělské právo v době klimatické krize 1. vyd. ISBN 978-80-210-9748-3. – Brno : Masarykova univerzita, 2020, s. 115-131.
11. URBAN, J.: Spoločné zariadenia a opatrenia. In Kpu.sk, [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.kpu.sk/obsah-clenenie-projektu-pu/5-spolocne-zariadenia-opatrenia>.

Online zdroje, ostatné dokumenty, súdne rozhodnutia

1. BPEJ. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <http://www.podnemapy.sk/portal/verejnost/bpej/bpej.aspx>.

2. Činnosť VÚPOP. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/cinnost_vyskum.php.
3. Návrh opatrení na urýchlené vykonanie pozemkových úprav v SR. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2019/372>.
4. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021-2024. [online]. [cit. 14.01.2022] <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=494677>.
5. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 19.05.2010, sp. zn. 2 Sžo 235/2009.
6. Zriaďovacia listina. [online]. [cit. 14.01.2022]. Dostupné na: https://www.vupop.sk/dokumenty/Zriadovacia_listina_11_2014.pdf.

Recenzenti:

doc. JUDr. Alexandra Löwy, PhD.

Mgr. Anton Martvoň, PhD.

prof. JUDr. Marián Vrabko, CSc.